

gelig være at afgøre, hvornår det ene begynder, og hvornår det andet slutter. For Arne Sejr er besættelsestiden og modstandskampen en skelsættende begivenhed, en målestok eller et udgangspunkt for det senere liv. Som det på dramatisk vis fremgår af Arne Sejrs bog, havde de unge mennesker begivet sig ud i noget livsfarligt. Bagest i bogen anskueliggøres dette ved en liste over ca. 60 S.E.-folk, som ikke overlevede modstandskampen. For anmelderen er det en kilde til stadig undren, at selv ledende modstandsfolk som Sejr ofte kun var en snes år. Hvad lavede man selv i den alder?

Henrik Skov Kristensen

Steen Bille Larsen og Mogens Weitemeyer: *Læs og giv videre. Illegale flyveblade fra Besættelsen 1940-45.* (Det Kongelige Bibliotek/Museum Tusulanums Forlag, 1995). 201 s., 250 kr.

I denne bog præsenteres for første gang et større udvalg af illegale flyveblade fra 1940-45. Flyvebladene, som bringes i faksimile, beror alle i (i original stand) i Det Kongelige Biblioteks samling af illegale tryk.

Forfatterne peger med rette på disse tryksagers betydning i nyhedsformidlingen og opinionsdannelsen under Besættelsen, hvor den tyske besættelse i vid udstrækning satte den fri nyhedsformidling og ytringsfriheden ud af kraft.

Via de bragte flyveblade udvikler bogen kronologisk besættelsestidens historie med hovedvægten på modstandens udvikling. De illegale flyveblade præsenteres sammen med forbindende tekster, der sætter flyvebladene i sammenhæng med de begivenheder, som affødte dem. Man får herigennem først og fremmest et godt indtryk af den tekniske udvikling, som naturligvis hang sammen med økonomisk og organisatorisk formåen, men så sandelig også af

mangfoldigheden. Flyvebladene var nemlig af vidt forskellig karakter: grovkornede, humoristiske, politisk oplysende, støttmærker, kædebrev, afskrifter af fortrolige cirkulærer og notater fra centraladministrationen og etater. Særlig betydning i meningsdannelsen fik nok fra september 1943 Frihedsrådets mange »opråb«. Det var ganske enkelt den vej, denne uofficielle regering formidlede sin politik.

Det forekommer anmelderen, at de to forfattere har foretaget en god og repræsentativ udvælgelse af flyveblade. De forbindende tekster, derimod, kniber det lejlighedsvis med, fordi forfatterne ikke i fornødent omfang har konsulteret relevant nyere litteratur. F.eks. har det vist sig at være en tilsnigelse, når det om det såkaldte Jødehyrdebrev anføres, at det var »samtlige dansker bisper«, som afsendte protesten. Det var faktisk Københavns biskop, som gjorde det uden at få ordlyden godkendt af sine kolleger – hvilket han efterfølgende hørte en del for!

PUF, altså Præsternes Uofficielle Forening, var nok heller ikke så involveret i illegalt arbejde, som det fremgår af bogen. Det har også vist sig at være en sandhed med modifikationer, at det britiske luftangreb på B&W i januar 1943 var »tilrettelagt i forståelse med modstandsbevægelsen«, som det hedder, og at angrebet i det hele taget var en løftet britisk pegefinger om, at hvis danskerne ikke selv foretog industrisabotage, ja, så kom briterne og bombarderede. Endelig føler anmelderen sig ikke overbevist om, at flyvebladene udsendt i 1945 af »Freies Deutschland« entydigt blev produceret og cirkuleret af oppositionelle tyske soldater. En del tyder på, at den danske modstandsbevægelse havde en finger med i spillet.

Disse reservationer til trods må bogen betegnes som vellykket.

Henrik Skov Kristensen